

## BİZANS KAYNAKLARINDA TİMUR İMAJI

Mustafa Daş \*

### Özet

Bizans kaynaklarında Timur hakkında dikkate değer bilgiler sunulmaktadır. Bu bilgiler çoğu zaman tarihi gerçekleri yansıtmamasına ve diğer kaynakları tamamlar nitelikte olmasına rağmen önyargılarla doludur.

Timur Anadolu seferi sırasında Ankara Savaşı'nda (28 Temmuz 1402) Yıldırım Beyazıt'ı mağlup etmiş ve Bizans yıkılmaktan kurtulmuştur. Ama Bizanslılar onu bir kurtarıcı olarak görmemektedirler. Ondan bir düşman gibi bahsediyorlar ve onu zalim bir hükümdar, sapkın bir şahsiyet olarak sunuyorlar. Timur'un Anadolu seferini ise bir yıkım ve vahşet gibi anlatıyorlar. Timur'la Bizans'ın münasebetlerine değiniyorlar. Kurtuluşlarını Timur'un müdahalesine bağlamaktansa Meryem'in mucizesi olarak görüyorlar. Bizanslılar tarihi ön yargıların etkisiyle Timur için olumsuz bir imaj sunarken çoğu zamanda bunu kasıtlı olarak yapıyorlar.

**Anahtar Kelimeler:** *Timur, Bizans, Yıldırım Bayezid, İstanbul Kuşatması, Ankara Savaşı.*

### Abstract

#### Tamerlane Image in the Byzantine Sources

In the Byzantine sources there is some information that worth of attention about Tamerlane. Though this information usually reflect the historical facts and are complementary to the other sources, they are full of prejudices.

Tamerlane in the course of his Anatolian campaign defeated Beyazıt in the battle of Ankara (1402, July 28) and Byzantine was rid of collapsing. But Byzantines did not describe Tamerlane as a savior. They mentioned him as an enemy and he was presented as a cruel and pervert person. They were also describing his Anatolian campaign as destruction and wildness. They referred to the relation between Tamerlane and Byzantine. Instead of their salvation from Ottoman siege was attributed to Tamerlane, they took it to be the miracle of Virgin Mary. Because of the historical prejudices, Byzantines presented a negative image about Tamerlane. They generally do it so intentionally.

**Keywords:** *Tamerlane, Byzantine, Bayezid I, The siege of Constantinople, The battle of Ankara.*

---

\* Yrd.Doç.Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü.

Timur ve Ankara savaşı söz konusu olduğu zaman, adeta bir deyim gibi “Osmanlıların mağlubiyeti ile Bizans’ın elli yıl daha yaşama şansına kavuştuğu” hükmü hemen tüm çalışmalarda dile getirilir. Bu tespit şüphesiz bir gerçeğin ifadesidir. Bilindiği üzere Yıldırım Bayezid (1389–1402), İstanbul’u fethetmek için 1394 yılında başlattığı ablukayı, Ankara savaşı arifesine kadar sürdürmüştür<sup>1</sup>. Tam bir kuşatmadan ziyade bir muhasara niteliğinde olan bu teşebbüs, Bizans için adeta bir ölüm kalım imtihanı idi. Kenti açlıkla düşürmeyi planlayan Sultan Bayezid, şehre giriş ve çıkışları yasaklayarak sıkı bir abluka uygulamıştır. Fakat Türk denizciliği bu dönemde yeterince gelişmemiş olduğundan, abluka deniz tarafından tam bir şekilde tatbik edilememiş, bu nedenle de Bizanslılar deniz cihetinden zaman zaman yardım alabilmişlerdir.

Bayezid’in muhasarası sonucunda kentte yiyecek sıkıntısı ve açlık baş gösterdi. Bir taraftan zaruri gıda maddeleri bulunamaz hale gelirken, diğer taraftan da mevcut gıda ürünlerinin fiyatı korkunç bir şekilde yükselmisti. Zamanla sadece yiyecek değil her türlü ihtiyaç malzemesinin yokluğu hissedilmeye başlandı. Kent surlarının dışındaki her şey tahrip edildi, sur kapılarından kimse ne girebiliyor ne de çıkabiliyordu; tarlalar ekilip biçilemiyordu<sup>2</sup>. Askeri ve ekonomik hiçbir gücü kalmamış olan Bizans İmparatoru II. Manuel Palaiologos (1391–1425) çareyi çevredeki Hıristiyan hükümdarlara mektuplar yazarak yardım dilemekte bulmuştu<sup>3</sup>. Fakat Niğbolu’da Haçlı ordusunun bozgunundan sonra Batıdan Bizans’ı kurtaracak ölçüde bir yardımın gelmeyeceği anlaşılmıştı. Bu durum açlık ve kıtlığın pençesinde kıvranan Bizans halkının umutsuzluğunu bir kat daha arttırmıştı<sup>4</sup>. Bunun sonucunda da Bizans halkı arasında, Türklere ilticalar artmış ve imparatora kenti teslim etmesi için baskılar yapılmaya başlanmıştı. Aciz vaziyetteki İmparator II. Manuel Palaiologos İstanbul’da yönetimi yeğeni VII. İoannes’e bırakarak son bir umutla yardım bulmak için Avrupa’ya gitmişti. İtalya, Fransa ve İngiltere’yi ziyaret eden Manuel, vaatlerden başka hiçbir şey elde edememiş, umutsuzluk ve hayal kırıklığıyla geri dönecek ne yüzü ne de gücü olmadığından Paris’te kalmayı tercih etmişti<sup>5</sup>. Bu süre zarfında Yıldırım Bayezid muhasarayı çok daha şiddetlendirerek VII. İoannes’e İstanbul’u teslim etmesi için son defa çağrılar yapıyordu<sup>6</sup>. Bizans son günlerini yaşıyordu ve kurtuluşu için adeta bir mucizenin olması gerekmektedir. Bizans’ın Batı’da aradığı mucize Doğu’dan geldi. O mucizenin adı Timur idi<sup>7</sup>. Bizans’ta böylesine umutsuzluğun hâkim olduğu bir sırada

<sup>1</sup> Uzunçarşılı 1982, 271’de iddia edildiği gibi muhasara 1391’de değil 1394’te başlamıştır. Öztürk tarihsiz, 39-46; İnalçık 2003, 21; Bréhier 1969, 384-385.

<sup>2</sup> Necipoğlu 1992, 103–107; Nicol 1999, 323.

<sup>3</sup> İmparator Manuel ve dönemi için yapılan en kapsamlı çalışma, Barker, (1968: 123–126); De Xivrey, (1853: 82-83), her ne kadar bu eser oldukça eskimiş olsa da bu döneme ilişkin klasik değeri olan bir çalışmadır.

<sup>4</sup> Barker 1968, 142-154; Nicol 1999, 328-329.

<sup>5</sup> Barker 1968, 167-199; De Xivrey 1853, 95 vd.; Nicol 1999, 330-334.

<sup>6</sup> Dölger 1931, 31 vd.

<sup>7</sup> Timur ve Timurlular tarihi için bakınız; Aka 2000; Roux 1994.

doğudan gelen Emir Timur, Osmanlıları 28 Temmuz 1402 tarihinde Ankara savaşında mağlup etti<sup>8</sup>. Timur'un Osmanlılar üzerinde kazandığı bu zafer Bizans'ı ölümün eşiğinden döndürdü. Dolayısıyla Bizans varlığını daha doğrusu son elli yıllık ömrünü bu kardeş kavgasına borçludur. Timur, Bizans'ın kurtarıcısı olmuştur. Kurtuluşlarına vesile olan Timur hakkında, Bizans kaynakları nasıl bir portre çizmektedir? Başka bir ifade ile Timur ve Anadolu harekâtı, Bizans kaynaklarında nasıl değerlendirilmektedir? Çalışmamızda, ulaşabildiğimiz Bizans kaynaklarından faydalanarak bu ve benzeri sorulara cevap vermeye gayret edeceğiz.

Öncelikle faydalandığımız Bizans kaynakları hakkında birkaç cümleyle bahsetmek sanıyorum ki uygun olacaktır. Araştırmamızda Timur ile çağdaş veya Timur hakkında mümkün olan en fazla malumatı veren Bizans kaynaklarını kullanmaya çaba sarf ettik. Bizanslı tarihçilerden Dukas ve Laonikos Khalkokondyles hem Timur hakkında ayrıntılı bilgi vermeleri hem de on beşinci asırda yani Timur'la ilgili anıların henüz taze olduğu bir dönemde yazılmış olmaları bakımlarından büyük önem taşırlar<sup>9</sup>. Hayat hikâyeleri hakkında fazla bir şey bilinmeyen bu iki Bizanslının önemli bir hususiyeti de her ikisinin de Türk ve İslam kaynaklarından haberdar olmalarıdır. Bilhassa Türk hâkimiyetinde Atina'da yaşamış olan Khalkokondyles, her ne kadar *Historia* adlı eserinde merkez olarak Grekleri seçmişse de esasında o Türk tarihini anlatmaktadır<sup>10</sup>. Dukas, *Historia* adını taşıyan tarihinde, Türk-Bizans münasebetleri hakkında geniş bilgiler sunmaktadır<sup>11</sup>. Yıldırım Bayezid dönemi her iki Bizanslı tarihçi tarafından daha tafsilatlı bir şekilde anlatılmakta, bu arada da Timur'un Anadolu seferi geniş bir şekilde işlenmektedir.

Ankara savaşının yıldönümlerinde Bizans'taki kiliselerde yapılan iki konuşma metni, araştırmamız için oldukça değerli bilgiler sağladı. Bu metinler Yıldırım Bayezid'in İstanbul muhasarası sırasında, Bizans kamuoyunun durumunu, yaşanan gelişmeleri ve Bizanslıların Timur'un şahsiyeti hakkındaki düşüncelerini daha doğrusu önyargılarını aksettirmeleri bakımından son derece ilginçtir. Kilisedeki cemaate hitaben verilen vaaz niteliğindeki bu konuşmalardan biri, Demetrius Khrysoloras'a aittir<sup>12</sup>. Diğeri ise anonimdir<sup>13</sup>. Her ikisi de dini içerikli olan bu vaazlar Ankara Savaşı'nda, Bayezid'in mağlubiyeti ve İstanbul'un muhasaradan kurtuluşunu, Meryem Ananın bir mucizesi olarak görmektedir. İncelediğimiz bir diğer Bizanslı kaynak, Selanik

<sup>8</sup> Aka 2000, 28-29; Aka 1986, 1-22; Alexandrescu-Dersca 1977. Ankara Savaşı sırasında ve sonrasında Bizans'ın durumu ve izlediği politika için bakınız, Matschke 1981.

<sup>9</sup> Bu iki Bizanslı tarihçinin biyografileri ve eserleri için bakınız; Delilbaşı 1999: 342-346.

<sup>10</sup> Laonikos Khalkokondyles'in eseri birkaç defa neşredilmiştir. En son neşri, Nicoloudis 1996.

<sup>11</sup> Dukas'ın *Historia*'sı da birkaç defa neşredilmiş ve bu arada da Türkçe'ye tercüme edilmiştir. Çalışmamızda daha ziyade Türkçe tercümesinden faydalandık. Dukas 1956.

<sup>12</sup> Demetrius, dönemin ilahiyatçılarından biri olup dini içerikli eserleri vardır. Gautier 1961, 340-357.

<sup>13</sup> Gautier 1965, 108-109.

Başpiskoposu Symeon'un tarihi nutkudur<sup>14</sup>. Aziz Dimitrios gününde yapılan mutad dini konuşmalardan biri olan bu nutukta, Selanik şehrinin 1387–1429 yılları arasındaki tarihi, bir din adamının bakışıyla özetlenmektedir. Bu arada Yıldırım Bayezid dönemi ve Timur'un Anadolu'ya müdahalesiyle ilgili bilgiler de verilmektedir.

Söz konusu ettiğimiz bu Bizans kaynaklarında Timur'un şahsiyeti ve icraatları özellikle de Anadolu harekâtı iz bırakmıştır. Öncelikle Bizanslıların Timur'un kimliği ve şahsiyetini nasıl değerlendirdiklerine bakalım. Hemen bütün Bizans kaynaklarında Timur için "*İskit*" tabirinin kullanıldığını görüyoruz. Dukas, Timur için "*İskit*", ordusu ve halkı için de "*İskitler ve İskit ordusu*" adlandırmasını sıkça yapıyor<sup>15</sup>. Laonikos Khalkokondyles, Timur'un Antikçağ tarihçilerinin İskitlerin bir boyu olarak sundukları *Massagetai* kökenli olduğunu söylüyor<sup>16</sup>. Anonim metinde de "*İskit Timur*" adına yer veriliyor<sup>17</sup>. Bizanslıların İskit adlandırmasıyla Timur'un etnik kökenine işaret ettikleri sanılmamalıdır. Antikçağ Greklerinin tarih yazıcılığı alışkanlıklarını devam ettiren Bizanslılar, tıpkı antik dönem yazarları gibi, göçebe saydıkları veya Moğollarla bağlantısı olduğunu düşündükleri Asyalıları, İskit olarak adlandırmaktadırlar. Dolayısıyla Timur için kullanılan İskit tabiri de onun kökeninden çok Asyalı olmasını ifade etmek içindir. Ayrıca Osmanlı Sultanı Yıldırım Bayezid ile Timur'un aynı kökenden olduğu Bizans kaynaklarında özellikle vurgulanmaktadır<sup>18</sup>.

Timur'un nerede ve nasıl hükümdar olduğu konusunda, Laonikos Khalkokondyles dışındaki Bizans kaynakları çok fazla ayrıntıya girmiyorlar. Esasında bu konu onların önem atfettikleri bir konu da değildir. Anonim metin onun "*Doğunun derinliklerinden, Ekbatana*" (Türkistan)'dan geldiğini yazmakla yetinirken<sup>19</sup>, Demetrius Chrysoloras Timur'u Kuzeyin en uç köşesinden gelen hükümdar olarak sunuyor. Burada Timur'a Kuzeyli denilmesi acaba onun Altın Orda Hanlığına karşı yaptığı faaliyetlerle ilgili midir? Bu mümkün. Fakat Bizanslı yazarların, Eskiçağ Grek ve Romalıların üslubunu taklit ettiklerini biliyoruz. Bu yazarlar barbar, zalim olarak gördükleri hükümdarları küçümsemek, değersizleştirmek için bir zamanlar komşuları olan ilkel kabilelere atfen "kuzeyli" sıfatını kullanmaktaydılar. Demetrius Chrysoloras'ın da bu anlamda Timur için kuzeyli sıfatını kullandığını da düşünebiliriz. Nitekim O, Yıldırım Bayezid ile Timur'un çarpışmasını kastederek şöyle diyor;

*"Kuzeyin en ucundan, zayıflarından olmayan bir hükümdar Kuzeyin kralına karşı geldi. Biri de öteki de tirandılar. Biri de öteki de bizim eşi benzeri bulunmayan düşmanlarımızdı. Şehrimizin düşmanlarıydılar.*

<sup>14</sup> Mollaoğlu 1998, 25-30.

<sup>15</sup> Dukas 1956, 34–47 sayfaları arasında birçok yerde.

<sup>16</sup> Massagetai adını Heredotos başta olmak üzere antik dönem yazarları ve Onları taklit eden Bizanslılar İskit boylarından biri için kullanıyorlar. (Nicoloudis 1996, 273).

<sup>17</sup> Gautier 1965, 109.

<sup>18</sup> Gautier 1965, 117; Mollaoğlu 1998, 45.

<sup>19</sup> Gautier 1965, 108–109; Gautier 1961, 350-351.

## Bizans Kaynaklarında Timur İmajı

*Birbirlerine karşı durdular ama bu şehrimiz üzerinde bir çıkar sağlamak için değildi”<sup>20</sup>*

Dukas, Timur’dan ilk defa söz ederken O’nu “İran ve Irak Sultanı Timur Han” şeklinde tanıtır<sup>21</sup>. Onun nasıl hükümdar olduğu konusuyla ilgilenmez. Başka bir yerde ise Yıldırım ve Timur için Firavun benzetmesi yapar<sup>22</sup>. Bu konuyu en ayrıntılı bir şekilde açıklayan ise Laonikos Khalkokondyles’tir. O, önce Timur’un ailesini asil olmayan sıradan insanlar olarak tanıtır. Timur’un gençliğinde at bakıcılığı ve saman ticaretiyle uğraştığını ve bu sırada da kirli işlere bulaştığını söyleyen Khalkokondyles, O’nu bize çok becerikli bir at hırsızı olarak tanıtmaktadır. Bizanslı müellife inanmak gerekirse; Timur bir hırsızlık esnasında duvardan atlamaya çalışırken bacağı kırılmış ve bu yüzden de topal kalmıştır. Fakat Laonikos Khalkokondyles, “diğer bir rivayete göre; savaşta yaralandığı ve bu yüzden sakat kaldığı anlatılmaktadır” diyerek bu konuda değişik söylentiler olduğunu ifade ediyor<sup>23</sup>. Laonikos, Timur’un kısa sürede çapul yapan bir çetenin reisi olduğunu, bu çetenin önüne gelen herkesi merhametsizce soyduğunu ve ganimet elde ettikçe de çeteye katılımların arttığını yazıyor. O’nun gücü, Laonikos’a göre, *Massagetai* kralının dikkatini çekmiş ve kral Timur’u ordusuna başkomutan yapmıştır. Ordu komutanı olarak Timur büyük başarılar kazanmış ve *Massagetai* kralının düşmanlarını yenmiş ve fetihler yapmıştır. Laonikos Khalkokondyles, kısa bir müddet sonra kralın öldüğünü, onun dul kalan karısıyla evlenerek hükümdar olduğunu belirtmektedir<sup>24</sup>. Kaynaklarımızda Emir Timur’un hükümdar olarak ortaya çıkışı bu şekilde anlatılmaktadır.

Bizans kaynaklarında Emir Timur’un bir kurtarıcı olarak övgüyle söz edilmesinden daha doğal bir şey olamazdı. Lakin hemen bütün Bizans kaynakları Timur’u zalim bir hükümdar gibi göstermek için adeta birbirleriyle yarışmaktadırlar. Timur için, zalim, tiran, acımasız, vahşi, canavar, kâfir v.b. olumsuz birçok sıfatın kullanıldığını görüyoruz. Anonim metin ve Demetrius Chrysoloras, İstanbul kuşatması sırasında çektikleri sıkıntıları daha etkili anlatmak ve daha bir dramatize etmek için Bayezid’i Timur’dan daha zalim ve sapkın göstermeye veya kötülükte birbirlerinin dengi olduğunu vurgulamaya özen gösteriyorlar<sup>25</sup>.

Dukas Anadolu seferi sırasında yaşandığını iddia ettiği olayları anlatırken, Timur’un zalim ve acımasız bir hükümdar olduğunu her fırsatta vurguluyor. Timur’un Sivas’ın zaptını müteakip, kentlin ileri gelenlerini adeta bir kirpi gibi yusuvarlak bağlatarak çukurlara attırıp, üzerlerini tahta ile kapattırıldığını sonra tahtaların üzerine

<sup>20</sup> Gautier 1961, 351.

<sup>21</sup> Dukas 1956, 34.

<sup>22</sup> Dukas 1956, 38.

<sup>23</sup> Nicoloudis 1996, 263-265.

<sup>24</sup> Nicoloudis 1996, 265.

<sup>25</sup> “Bayezid’in sapkınlıkta eşi yoktu”, “Kötülük kötülüğe karşı”, “Dinsiz cezasını dinsizliğini paylaşanın elinden buldu”; Gautier 1965, 113; Gautier 1961, 351.

toprak döktürttüğünü söyleyen Dukas, “İskit olan Timur böyle bir işkence usulü tasavvur ve tabrik etti” diyerek, O’nun zalimliği ile Asyalı oluşu arasında bağlantı kurmaya çalışıyor<sup>26</sup>. İzmir’in fethi sonrasında vuku bulduğunu söylediği şu olay Dukas’a göre Timur’un zalimliğine başka bir örnektir; “Timur esirlerin hepsinin kafalarının kesilmesini emretti. Bu kesilmiş kafalarla bir burç inşa ettirdi. Burç inşa edilirken sıra ile bir taş bir baş koyuyorlardı. Başın yüzü tamamen dışarıya doğru konuyordu. İkinci sırada taşın bulunduğu yerin üstüne baş ve başın bulunduğu yerin üstüne bir taş konuyor ve yüzleri tamamen burcun dış sathına bakıyordu. Bu inşa tarzı ancak, Timur gibi canavarın aklına gelebilirdi”<sup>27</sup>. Yine Dukas’ın eserinde Timur’u yağmacı, servet için insanlara işkence eden ve ganimet düşkününü bir hükümdar gibi gösteren ifadelere de sıkça yer veriliyor. Örneğin, Batı Anadolu’ya geldikten sonra, çevre halkına Türk-Bizans ayrımı yapmadan işkence yaparak, kimini hapis kimini ise öldürttüğünü yazan Dukas; “Timur bu işkenceleri sırf altın ve gümüş toplamak için yapıyordu” diyerek onu aç gözlü bir hükümdar gibi göstermeye çalışıyor<sup>28</sup>.

Laonikos Khalkokondyles de Timur’u zalim ve gaddar bir hükümdar olarak anlatıyor. Onu yaptığı zulüm ve tahripkâr yağmaları nedeniyle “kasırgayla” kıyaslıyor. Hükümdar olmadan önce onu çok becerikli bir hırsız ve merhametsiz bir soyguncu olarak sunan Laonikos, hükümdar olduktan sonra da zalimliğini ön plana çıkartıyor<sup>29</sup>. Sivas’ta yaşananlar Dukas gibi Laonikos’un da dikkatini çekmiştir. Yazar, şehrin fethini takiben Timur’un erkeklerin öldürülmesi emrini verdiğini söylüyor. Kadınlar ve çocukların ise bir alanda toplanarak atlara ve fillere ezdirildiğini ve tek bir adam, kadın veya çocuğun, hayatta kalmadığını, tüm halkın acınacak bir şekilde hunharca öldürüldüğünü kaydediyor<sup>30</sup>. Bütün bunların dışında Laonikos Khalkokondyles Timur’un sapık ruhlu bir hükümdar olduğunu, devlet adamlarını sudan bahanelerle öldürttüğünü ve sonra da asil bir şekilde onlara cenaze töreni yaptırıp yaslarını tuttuğunu yazıyor<sup>31</sup>. Başka bir yerde, Timur’un askeri seferlerden önce karısını askerlerine peşkeş çektiğini, bundan da zevk duyduğunu yazan Laonikos eserinin farklı bir bölümünde ise Timur’un eşini dindar, iffetli ve kocasının üzerinde nüfuz sahibi biri olarak tanıtmakta ve kendi kendini yalanlamaktadır<sup>32</sup>.

Görüldüğü üzere gerek şahsiyet olarak gerekse de bir devlet adamı olarak Timur, Bizanslıların nazarında son derece olumsuz bir imaja sahiptir. O, Bizanslı kaynaklara göre asil olmayan Asyalı bir soydan gelen, sıradan bir barbar, bir hırsız, sapık ruhlu bir kişi, dinsiz, yağmacı, merhametsiz, işkence ve öldürmekten zevk alan zalim bir hükümdardır. Sadece Bizanslılar değil birçok kaynak eser ve modern araştırmalarda

<sup>26</sup> Dukas 1956, 36.

<sup>27</sup> Dukas 1956, 45-46.

<sup>28</sup> Dukas 1956, 44.

<sup>29</sup> Bakınız s. 6.

<sup>30</sup> Nicoloudis 1996, 308-309.

<sup>31</sup> Nicoloudis 1996, 273.

<sup>32</sup> Nicoloudis 1996, 333, 239.

sunulan “zalim Timur” imajının doğru olmadığı artık bilim dünyasınca bir sır değildir<sup>33</sup>. Fakat burada düşündürücü olan şudur ki Timur aleyhine kara bir tablo çizenlere Timur’un kurtardığı Bizanslılar da katılmaktadır.

Tarihte bazı devlet adamlarının şahsiyeti ve zalimce yönetimi beğenilmez ama kazandığı askeri başarıları övgüyle anlatılır. Acaba kurtarıcıları Timur’u yerden yere vuran Bizans kaynakları onun fütuhatını nasıl görmektedirler? Üstelik bu fütuhat sayesinde Bizans yıkılmaktan kurtulmuştur. Bu durumda en azından Bizanslıların, Timur’un Anadolu seferi ve Ankara Savaşı’nı takdir ve övgüyle karşılamaları beklenen bir davranış olacaktır.

Timur’un fütuhatı söz konusu olduğu zaman Bizanslıların ilgi odağının Anadolu seferi ve Ankara Savaşı olduğu gözlemleniyor. Timur’un Anadolu dışındaki seferleri Bizans kaynaklarında fazlaca bir yankı bulmamıştır. Hatta Demetrius Chrysoloras, Anonim metin ve Selanik Başpiskoposu, Timurlularla Osmanlılar arasındaki münasebetlerin ayrıntılarına değinmedikleri gibi Timur’un Anadolu harekâtının öyküsünü bile tam olarak anlatmıyorlar<sup>34</sup>. Her üç kaynak da Bayezid’in İstanbul muhasarası nedeniyle Bizanslıların mağduriyetlerini uzun uzun anlattıktan sonra, kentten koruyucusu olan Meryem’in mucizesini gerçekleştirdiğini belirtiyorlar. Her üçüne göre; “işledikleri günahlardan dolayı Tanrı, Bayezid vasıtasıyla Bizanslıları cezalandırmıştır”<sup>35</sup>. Bayezid Hristiyanları yok etmek üzereydi. İşte bu ümitsiz durumda Meryem, inananlar lehine müdahale etti; “Barbara karşı diğer barbarı”, “kâfire karşı başka bir kâfiri gönderdi”. Bu, Tanrının annesi Meryem’in mucizesinden başka bir şey değildir. Böylece Timur Bayezid’i Ankara savaşında mağlup etti, şehir ve Hristiyanlar kurtuldu. Bütün bunları Selanik Başpiskoposu Symeon coşkulu bir üslupla şöyle anlatıyor;

*“O korkunç Bayezid, imparatorluk şehri İstanbul’a karşı hareket edip kuşattığında şehir büyük üzüntüler içinde bulunmaktaydı. Bayezid, İstanbul’u acımasızca yok etmeye çalışmakta idi. O dinsiz, hıslımla Tanrımıza ve İsa’nın saygın dinine, kutsal kiliselerimize özellikle de Tanrının gerçek bilgeliği adına inşa edilen en büyük kiliseye karşı savaşıyordu. Şeytan ile birlikte Bayezid, İsa’nın müminleri olan bizlere büyük bir kızgınlıkla hareket etmekte idi. Meryem Ana ve oğlu İsa tarafından korunan İstanbul’u açlık, akanlar ve kuşatma ile ele geçirmeyi amaçlamaktaydı. Bayezid ve maiyetindeki barbarları mucizevi bir şekilde ortadan kaldıran Tanrının oğlunun annesi Meryem, geçmişte de İstanbul’a acımasızca saldıranları yenilgiye uğratmıştı. Meryem Ananın koruması sayesinde imparatorluk başkenti kurtuldu. Dinsiz canavar [Bayezid] ne kötülük yapmaktan vazgeçiyor, ne de anlaşma yapmaya*

<sup>33</sup> Roux 1994, 187-213.

<sup>34</sup> Timur’un Anadolu seferi için bakınız; Aka 1999, 229-234; Alexandrescu-Dersca 1977.

<sup>35</sup> Gautier 1965, 103; Gautier 1961, 349; Mollaoğlu 1998, 39.

niyetli görünüyordu. Öte yandan İmparator daha kapsamlı vassalık ve daha yüklü vergi teklif etmekte, karşılık olarak da onun barış yapmaya yanaşmasını ve İsa ve Meryem'e atfedilen şehirden vazgeçmesini istemekte idi. Hükümdarımız tüm ümitlerini İsa ve Meryem'e bağlamıştı. Dinsiz adam niyetinden vazgeçmedi, böylece de şehirde fakirlik hüküm sürmeye devam etti. Halk şehirden kaçmaya başlamıştı. Daha başka zorluklar da yaşanmakta, özellikle de gerekli erzak temin edilememekte idi. Fakat uzun süren kuşatma sonucunda halkın felaketi doruğa ulaşınca İstanbullular Tanrıya dua ettiler. Geçmişte İsrail oğullarının dualarını işiterek Musa'yı gönderdiği gibi, Tanrı sınanan bu kullarının da dualarını kabul etti. Vahşi dalgalı deniz misali başka bir dinsiz ordusunu harekete geçirdi ve o canavarı bozguna uğrattı. Her türlü büyük işleri yapmaya muktedir, güçsüzlerin dostu Tanrı bizleri savaşız ve silah kullanmadan kurtardı.

Meryem Ana Aziz Dimitrios ile birlikte başka bir barbar ordusunu harekete geçirir, imansızları birbirlerine karşı silahlandırır ve iki ordu yılanların birbirlerini parçalaması gibi birbirlerini yok ederler. Böylece bu parlak zafer bu şekilde ne silah, ne süvari gücü, ne de piyadeler tarafından kazanılır. Parlak zafer bu şekilde kazanıldığı için hiç kimse kendisiyle iftihar etmesin. Şehirlerin en yücesi ve onun sayesinde Tesalyalıların başkenti Selanik ve diğer birçok şehir Tanrı, Meryem Ana ve şehitler adına kurtuldu"<sup>36</sup>.

Bayezid'in mağlubiyeti, esir edilmesi, ölümü ve İstanbul'un kurtuluşu her üç kaynakta da büyük bir sevinç ve heyecanla dile getiriliyor. Anonim metinde ilahi mucizenin büyüklüğü ve tamlığı Timur'un ölümüyle de ilişkilendirilmektedir;

"[Bayezid ve maiyetindekiler] Böylesi beklenmedik bir olayda ölüp gittiler. [İlahi] Kader ve şansın böyle takdir ettiği bu gelişme ne ilktir ne sondur. Zira böylesi rastlantısal, böylesi zincirleme ve düzen içinde cereyan edenleri, söyle bana, kime nasıl mal edelim? Kısa bir süre sonra İskitlerin şefi Timur'un ölümünü ve bütün askerlerinin vebadan kırılmasını da aynı şansa ve rastlantısal şartlara mı bağlayalım?[Eğer Timur ölmemiş olsaydı]Kısa zaman zarfında bütün Avrupa'yı tahrip edecek ve yeryüzündeki bütün insanları yok edecekti. Ama Tanrı'nın takdiri; kötüyü fenalığa karşı kullandıktan sonra, kötülüğü [Bayezid] en acı çileye gark ettikten sonra, O [Tanrı] gördü ki O'nun[Timur] kötülüğü ötekenden [Bayezid] daha berbattır. Bunun üzerine Tanrı O'nu ve adamlarını da yok etti"<sup>37</sup>.

<sup>36</sup> Mollaoğlu 1998, 39–45.

<sup>37</sup> Gautier 1965, 116–117.



## Bizans Kaynaklarında Timur İmajı

Anonim metin, bütün bunların dışında Timur'un Anadolu harekâtını özellikle Anadolu Hıristiyanları için bir felaket olarak görmektedir;

*“İşte o zaman İskitler ve Agarinler Anadolu'nun Hıristiyanlarına felaketler getirdiler. Bunları şimdi anlatamam zira bu dinsizlerin yol açtığı kötülükleri anlatmak için ciltler dolusu yazmak gerekir. Onlar, İsa'nın aşağılanmasını kabul etmeyen çok sayıda Hıristiyan'ı şehit ettiler ve her şeylerini bütün varlıklarını gasp ettiler. Eski ve yeni yazarların sıkça tekrarladıkları “İskit çölü” tabirini burada İskitler gerçeğe dönüştürdüler. Neredeyse Doğunun tamamını tahrip ve halkını katlettiler”<sup>38</sup>.*

Dukas ve Laonikos Khalkokondyles Timur'un Anadolu seferi hakkında çok daha fazla ayrıntı ve ruhbanlara göre daha makul bilgi vermektedirler. Osmanlılarla Timurlular arasındaki çatışmanın nedenleri her iki kaynakta da yer alıyor. Bayezid'den kaçan Anadolu Beylerinin Timur'a sığınması ve Timur'u ona karşı kıskırtmaları Bizanslı tarihçilerin dikkatlerinden kaçmıyor. İki hükümdar arasındaki elçi teatisi ve bu elçiler vasıtasıyla Timur'un Bayezid'den, Türkmen beylerinden aldığı toprakları geri iade etmesini aksi takdirde bu beylerin intikamını alacağını ve gönderdiği kaftanı giyerek kendisine tabi olmasını, talep ettiğini kaynaklarımız belirtiyorlar<sup>39</sup>. Bayezid'in bu talepleri reddetmesi üzerine Timur'un harekete geçtiğini bildiren her iki Bizans kronikçisinin, Sivas'ın zapt ve tahrip edilmesi üzerinde durdukları görülüyor. Yine her ikisi de Sivas halkının direniş gösterdiği için şiddetle cezalandırılmasını, olayların tasvirini yaparak anlatıyorlar<sup>40</sup>. Daha sonra Timur'un Suriye taraflarına seferler yaptığını açıklayan yazarlar, Emir Timur'un ertesi yıl ilkbaharda çok kalabalık bir orduyla Anadolu'ya geldiğini kaydediyorlar. Ankara'daki savaş her ikisinin de ilgi odağını oluşturuyor. Orduların miktarı, kimlerden oluştuğu, savaş düzeni, çarpışma sırasında yaşananlar, savaş sırasında Türkmen Beylerinin Bayezid'e ihaneti, şehzadelerin devlet adamları tarafından kaçırılışları, Sırp prensi Stephan Lazareviç'in Bayezid'e sadakati ve inatla çarpışması, Osmanlı kuvvetlerinin dağılışı, Bayezid'in esir edilişi<sup>41</sup>, Timur'la karşılaşması, iki hükümdar arasında yapılan konuşmalar her iki kaynakta da yankı bulan hadiselerdir. Bu arada, Dukas, “İskitler aldıkları emirleri sessiz sedasız çalışkan karıncalar gibi ifa ediyorlardı” diyerek Timurlu askerler için ilk defa olumlu bir görüş bildirir<sup>42</sup>. Ankara'daki zaferi müteakiben Timur'un ileri harekâtını, Timur kuvvetlerinin Bursa ve Kütahya'yı zaptını, Bizanslı tarihçiler özellikle Bayezid'in hareminin Timur'un eline düşmesi dolayısıyla anlatıyorlar. İzmir'in Timur tarafından fethi Dukas'ı bir hayli etkilemiş görünüyor. Kalenin kuşatılması için Timur

<sup>38</sup> Gautier 1965, 112-113.

<sup>39</sup> Dukas 1956, 34.

<sup>40</sup> Dukas 1956, 35-36.

<sup>41</sup> Dukas 1956, 39-41.

<sup>42</sup> Dukas 1956, 30.

askerlerinin limanın ağzında denizi doldurmalarını ve büyük bir şecaatle savaşmalarını Dukas heyecanlı bir üslupla tasvir ediyor<sup>43</sup>.

İzmir'in fethinden sonra güneye yönelen Timur, kaynaklarımıza göre Efes'te konaklamış ve çevreyi itaat altına almıştı. Kışı Milas'ta veya Efes'te geçirdikten sonra Timur bütün her tarafı yağmalayıp Orta Anadolu'ya hareket ediyor. Dukas **Karahisar**'da Yıldırım Bayezid'in intihar ettiğini söylüyor. Bayezid'in cesedinin Bursa'ya nakline izin verildiğini kaydeden Bizanslı tarihçiler, daha sonra Timur'un Kayseri üzerinden doğuya gittiğini bildiriyor<sup>44</sup>.

Bizanslı tarihçilerin Osmanlı-Timurlular ilişkileri üzerine verdikleri malumatın dökümünü ve tenkidini yapmak bu çalışmanın sınırlarını aşmaktadır. Biz daha ziyade Timur'un fetihlerine karşı Bizanslı tarihçilerin yaklaşımlarını incelemek durumundayız. Bizanslı tarihçiler de yukarıda bahsettiğimiz dini şahsiyetler gibi her ne kadar Ankara savaşını aniden gelişen ilahi menşeli mucizevî bir olay gibi sunamıyorlarsa da Bayezid'in mağlubiyetinden duyulan memnuniyeti göstermekten geri durmuyorlar. Bunun ötesinde Timur'un Anadolu seferi bir kıyım, yağma ve tahribatın öyküsü olarak görülüyor. Ankara savaşı sonrası gelişmeleri Dukas şöyle anlatıyor; *"Timur savaşın yapıldığı yerde sekiz gün kaldı. Bu sekiz gün zarfında askerleri Galatya'dan Frigya Bitinya, Paflagonya, Küçük Asya, Karia, Likya ve Pamfilya'ya yayılarak, oralarını tarumar ettiler. Adeta her bir eyalet ve şehir Timur'un ordusunun tamamı ile istilaya uğramış ve bizzat Timur orada hazır bulunmuş gibi idi. Timur da Ankara'dan birçok ganimetler ve esirler alarak, yolu üzerinde tesadüf ettiği yerleri tahrip ve perişan ederek Frigya'nın idari merkezi Kütahya'ya geldi"*<sup>45</sup>. Başka bir yerde Dukas, *"İskitler bir şehirden başka bir şehre giderken, geçtikleri yerleri çöl haline getiriyorlardı. O şehirlerde ne köpeklerin havlaması, ne çocukların ağlaması işitiliyordu. Bir bahkçı ağını denizden karaya doğru çekerken rast geldiği büyük ve küçük bütün bahkları nasıl karaya doğru çekerse bu İskitler de geçtikleri yerleri ve bütün Küçük Asya'yı öyle yağma ettikten sonra gittiler"*<sup>46</sup> diyerek Timur'un Anadolu hareketini nasıl bir tahribat olarak gördüğünü ifade ediyor. Bütün bu izahatın da gösterdiği gibi Timur'un şahsiyeti gibi fetihlerine de Bizanslılarca olumluluk atfedilmemektedir. Öyle ki Timur tarafından Bayezid'in muhasarasından kurtulmaktansa mucizeye inanmak onlara daha makul gelmektedir.

Bir diğer dikkat çekici husus; incelediğimiz bütün Bizans kaynaklarının Timur ve Ankara Savaşı söz konusu olduğunda, kimisinin özenle sakındığı, kimisinin ise suskun kaldığı ve bazısının ise ima ettiği veya şöyle bir dokunduğu, Emir Timur ile Bizans arasındaki münasebetlerdir.

<sup>43</sup> Dukas, 1956, 44-45.

<sup>44</sup> Dukas 1956 46-47.

<sup>45</sup> Dukas 1956, 42.

<sup>46</sup> Dukas 1956, 46.

Demetrius Chrysoloras, Başpiskopos Symeon ve Anonim metin, Timur'un Bayezid'i Ankara'da mağlup etmesiyle İstanbul'un kurtulduğunu ve bunun Tanrı ve Meryem'in bir mucizesi olduğunu, defalarca ve büyük bir sevinçle, vurgulamalarına rağmen Timur ile Bizans arasındaki temaslara hiç değinmiyorlar. Adeta böyle bir temas yokmuş izlenimi veriyorlar. Bu konuyla ilgili olarak Dukas, Osmanlı şehzadesi Musa'nın, Rumeli'nin ileri gelenlerine hitaben yaptığı bir konuşmada; "*Bizanslılar ve İstanbul'da hüküm süren imparatorun, Timurluları Osmanlılara karşı kıskarttıklarını*" söylediğini naklederek dolaylı da olsa Bizans ile Timur arasında temasların varlığına işaret eder<sup>47</sup>. Laonikos Khalkokondyles biraz daha cesur davranıyor. Ona göre; "*Timur Bayezid'i hapsedikten sonra İyonya ve kıyı bölgelerine hareket etti. Kıyı bu bölgelerde geçirme niyetindeydi. İlkbaharın başlarında Avrupa'ya geçme düşüncesindedir. Dünyanın bu kısmını da kâmilan fethetme düşüncesindeydi. Bizans İmparatoruna elçiler göndererek ondan gemiler hazırlamasını talep etti*" diyerek Timur ile Bizans arasındaki diplomatik temasların varlığını kabul etmektedir<sup>48</sup>. Fakat bundan başka da ayrıntı vermemektedir.

Böylesi bir durumda sadece Bizans kaynaklarına itibar edecek olursak; Bizans ile Timurlular arasında kayda değer hiçbir diplomatik veya siyasi temasın olmadığına hükmetmemiz gerekecektir. Oysaki gerek dönemin diğer tarihi kaynakları gerekse modern araştırmalar durumun hiç de böyle olmadığını göstermiştir. Bizans her ne kadar 1394 yılından itibaren kara tarafından sıkı bir muhasaraya maruz kalmışsa da deniz tarafından ablukanın aynı şiddetle uygulanmadığı bir sır değildir. Zayıf Osmanlı donanması İstanbul limanına giriş ve çıkışları engelleyememiştir. Dolayısıyla Bizanslılar deniz cihetinden dünya ile az ya da çok bağlantı kurmayı başaramışlardır<sup>49</sup>. Timur'un bir güç olarak Ortadoğu ve Kafkasya'da kendini kabul ettirmesi Bizans'ın gözünden kaçmış olamaz<sup>50</sup>. Trabzon ile ticari ilişkileri ve Karadeniz'deki kolonileri sayesinde Asya'daki gelişmelerden haberdar olan Cenevizlilerin, Timur'un Batrya doğru gelişen harekâtından, Bayezid'in muhasarası boyunca Bizanslıları haberdar ettikleri bilinmektedir<sup>51</sup>. Muhasaradan bunalan İmparator II. Manuel Palaiologos, 10 Aralık 1399 tarihinde Avrupa'ya yardım aramak için İstanbul'dan ayrılmadan önce muhtemelen Timur ile temas kurmuş ve onu Bayezid'le savaşıma ve Anadolu'ya müdahale etmesi için teşvik etmiştir<sup>52</sup>. O Avrupa'da iken

<sup>47</sup> Dukas 1956, 55.

<sup>48</sup> Nicoloudis, 1996, 327.

<sup>49</sup> Nitekim Bizans'ın yardım çağrılarını kulak veren Fransa kralı VI. Charles, Mareşal Boucicaud komutasında küçük bir donanmayı İstanbul'a göndermiş ve Fransız kuvvetleri kente gelerek muhasarayı kırmaya çalışmışlardır. Nicol 1999, 329-331; Barker 1968, 160-164.

<sup>50</sup> Timur'un 1393 yılında Irak'ta yaptığı fetihler ve arkasından Doğu Anadolu'da görünmesi Anadolu Beylikleri arasında heyecan yaratmıştı. Osmanlılar ve Memluklara muhalif beylikler (Karaman oğulları, Dulkadir oğulları, Erzincan Emirliği v.b.) Timur'a itaat arz etmişlerdi. Bakınız Aka, (1999, 229–230). Bütün bu gelişmelerden diğer Hristiyan devletler gibi Bizans da haberdardı.

<sup>51</sup> Balard 1978, 99–100.

<sup>52</sup> Barker 1968, 504-505.

Doğudaki gelişmelere kayıtsız kalmamış ve Timur'un ilerleyişini dikkatle takip etmiştir<sup>53</sup>. Manuel'in yerine İstanbul'da imparatorluk idaresini yürüten VII. İoannes Palaiologos'un bir taraftan Bayezid ile anlaşma için görüşmeler yaparken diğer taraftan da Timur'a bir Dominiken keşişini elçi göndermişti. Elçi Timur'a saygılarını sunmuş ve Bayezid'i yenersen, Bizanslıların daha önce Türklere ödediği yıllık haracı kendisine ödeyeceklerini söylemişti<sup>54</sup>. Yine İoannes'in Bayezid ile herhangi bir barış yapmaması için Timur tarafından iki elçinin Bizans'a gelip görüşmeler yaptıkları da bilinmektedir<sup>55</sup>. Ankara savaşından sonra VII. İoannes'in Timur'u tebrik etmek ve itaat arz etmek için elçi gönderdiğini ve haraç ödenmesinin kabul edildiğini hem İslam kaynaklarında<sup>56</sup> hem de Barker'in diğer kaynaklarla desteklediği araştırmasında okumak mümkündür<sup>57</sup>. Şurası tarihi bir gerçektir ki Ankara Savaşı'ndan sonra Anadolu'daki Müslim veya gayri Müslim tüm devlet ve beylikler gibi Bizans da Timur'un yüksek hâkimiyetini tanımıştır<sup>58</sup>.

Buraya kadar yapılan açıklamaların da gösterdiği üzere, Timur Bizans kaynaklarında kötü bir şahsiyet ve zalim bir hükümdar olarak algılanmaktadır. Onun Anadolu seferi, Bayezid'in mağlup ve ölümü dışında, bir yıkım ve yağmanın hikâyesi gibi görülmektedir. İstanbul'un kurtuluşunu sağlaması nedeniyle Bayezid'in hezimet ve ölümü Bizans'ta sevinç ve coşkuyla karşılanır. Ama bu coşku ve sevinç içinde bile Timur kahraman yerine konulmaz ve onun için olumlu bir şey söylenmez. "*Bayezid büyük bir güce ulaştığında şımarmasın diye Tanrı tarafından cezalandırılmıştır*"<sup>59</sup>. İşte Bizanslıların Timur'a biçtikleri rol budur. Onlara göre Timur, kendilerine zulüm eden korkunç Osmanlı Sultanı Bayezid'i Tanrının cezalandırmasında sadece bir vasıttır.

Bizans kaynaklarındaki bu olumsuz Timur imajını nasıl izah edebiliriz? Bizanslılar neden kurtarıcıları Timur'u bir kahraman değil de bir düşman gibi sunmaktadır? Bu ve benzeri soruları hemen riyakâr Bizans'ın nankörlüğü (gerçi Bizans tarihte bunun birçok örneğini sunmuştur) ile açıklamaya kalkışmak sanıyorum ki hakikatin bir bölümünü duygusal bir şekilde ifade etmek olacaktır. Meselenin, tarihi kökenleri çok derinlere inen önyargılardan kaynaklandığını düşünüyoruz.

Bilindiği gibi Antikçağın Grek ve Romalıları, kendilerinden farklı bir yaşam tarzı süren komşularına karşı, önyargılara dayalı olumsuz bir yaklaşım göstermişlerdir.

<sup>53</sup> Alexandrescu-Dersca 1977, 39.

<sup>54</sup> Barker 1968, 504 vd.; Nicol 1999, 337.

<sup>55</sup> Ankara Savaşında Bizanslıların tutumu için bakınız, Matschke 1981, 9 vd..

<sup>56</sup> Örneğin Nizamüddin Şami, (1987, 315); İstanbul Melik'i, Emir Timur'un bu fütubatını işittiği vakit inkıyad ve mutavattan başka bir çare olmadığını anladı. Elçiler göndererek bunu arz ile dostluk gösterdi; cizye vermeye hazır olduğunu bildirerek birçok hediyeler gönderdi.

<sup>57</sup> Barker 1968, 504-509. 1401 Şubatında Timur'un önceki başarılarının yankıları İngiltere'ye kadar ulaşmıştı, Nicol 1999, 335.

<sup>58</sup> Roux 1994, 145.

<sup>59</sup> Nicoloudis 1996, 243.

Tarihin herhangi bir evresinde Grekler veya Romalılarla komşuluk etmiş, yerleşik olmayan tüm kavimler, göçebe olsun veya olmasın, her zaman barbar-yıkıcı olarak algılanmıştır. Bu anlayışta yerleşikler “*ıysal, medeni, barışçı*” addediliyorken, bilhassa göçebeler veya yabancı kavimler “*saldırgan, vahşi, yıkıcı*” olarak görülmüşlerdir. Bu nedenle Antikçağın Grekleri ve Romalıları için, kendileriyle sonradan temaslar kuran ve kendilerinden farklı bir yaşam biçimi süren kuzey kavimleri de Asya kökenliler de “*barbarlığın-yıkıcılığın*” temsilcileridirler<sup>60</sup>. Antik dönem edebiyatı başta olmak üzere fikri ürünlerinin Bizans üzerinde belirgin bir etkiye sahip olduğu konusunda kuşku yoktur. Eserini XV. asırda yazmış olan Laonikos Khalkokondyles bile en azından üslup olarak Herodotos ve Thukydidés’i örnek almaktadır<sup>61</sup>. Antikçağda olgunlaşan Asya menşelilere karşı önyargıların adeta bir gelenek şeklinde Bizanslıların hafızalarında yaşatıldığından kuşku duyulmamalıdır.

Diğer taraftan Bizanslılar kendilerini Hıristiyan dininin en mümtaz temsilcileri olarak görmekteydiler. İslam ve Müslümanlar karşısında kendilerini “doğru inancın sahipleri” olarak niteleyen Bizanslı vakanüvisler ve ruhbanların, Müslüman hükümdarlara olumluluk atfetmeleri beklenmemelidir<sup>62</sup>. Nitekim Bayezid ile Timur’un Müslümanlıkları, incelediğimiz kaynaklarda sıkça vurgulanmaktadır. İslam dini ve Müslümanları rakip ve düşman telakki eden Bizanslı zihniyet sadece Timur’u değil aynı zamanda müttefikleri olan Müslüman hükümdarlar hakkında bile olumsuz bir imaj yansıtmaktadır<sup>63</sup>.

Son dönem Bizanslı tarihçilerin kaynakları arasında Türk ve İslam eserleri de yer almaktadır. Dukas ve Laonikos Khalkokondyles’in Türkçe’ye hâkim oldukları biliniyor. Her ikisi de eserlerini telif ederlerken Türk kaynaklarından da istifade etmişlerdir<sup>64</sup>. Osmanlı tarihlerinde de Timur için olumlu bir portre çizildiğini söyleyemeyiz<sup>65</sup>. Osmanlılardaki bu olumsuz Timur imajının Bizanslıları da etkilemiş olabileceğini düşünmek gerekir.

Burada bir noktayı vurgulamak gerekecektir; Bizanslı müellifler ruhban sınıfına veya devlet aristokrasisine mensup kişilerdir. Her ne kadar bu gibi şahsiyetler kamuoyunu yönlendiren figürler olarak karşımıza çıksa da halk kitlelerinin her zaman onların görüşlerini paylaşmadıkları da açıktır. Örneğin Bizans kaynakları Yıldırım Bayezid’i tam bir zalim ve vahşi bir hükümdar olarak tasvir etmelerine rağmen,

<sup>60</sup> Bu konu üzerine yapılmış güzel bir araştırma; Hopwood 1987, 23–30.

<sup>61</sup> Delilbaşı 1999, 345.

<sup>62</sup> Hıristiyanlar ve Müslümanların birbirlerine karşı besledikleri değer yargıları ve bu yargıların değişimi için bakınız; Duceilier 1996.

<sup>63</sup> Örneğin Osmanlı hükümdarı Orhan Gazi Bizanslılarla ittifak yapmış olmasına rağmen yine olumsuz bir imajla sunulmaktadır. Dukas, (1956, 17–19); bu tür ittifakların “doğaya aykırı” kabul edilmesi hakkında bakınız; Ahrweiler 1975, 120.

<sup>64</sup> Delilbaşı 1999, 344–345.

<sup>65</sup> Emecen 2001, 161–174.

İstanbul'daki Bizanslıların birçoğunun ona sığındıklarını da yine kendileri söylüyorlar. Bayezid'in zamanında ve onun ölümünü takiben yaşanan fetret devrinde de herhangi bir Rum ayaklanması söz konusu olmamıştır. Bu durumda Bizanslı halkın nazarında Bayezid'in sanıldığı kadar olumsuz bir imajı olmasa gerektir. Aynı durum Timur için söz konusu olamaz mı? Bizans halkının nazarında Timur nasıl bir imaja sahipti? Bu soruya mevcut imkânlarla ne yazık ki cevap verebilecek durumda değiliz. İleride ortaya çıkabilecek kaynaklar ve yeni değerlendirmeler bu ve benzeri konuların aydınlatılmasına şüphesiz yardımcı olacaktır.

### BİBLİYOGRAFYA

- Ahrweiler H., 1975 *İdeologie politique de l'empire byzantin*, PUF, Paris.
- Aka İ., 1986 "Timur'un Ankara Savaşı (1402) Fetihnemesi", *TTK Belgeler, Türk Tarih Belgeleri Dergisi*, sayı 15: 1-22.
- Aka İ., 1999 "Timur Devri Anadolu", *Osmanlı I*, Yeni Türkiye Yay., Ankara.: 229-234.
- Aka İ., 2002 *Timur ve Devleti*, TTK yay., Ankara.
- Alexandrescu-Dersca M. M., 1977 *La campagne de Timur en Anatolie (1402)*, Variorum Reprint, London.
- Balard M., 1978 *La Romanie Génoise (XII-Début du XV siecles)*, Paris.
- Barker J. W., 1968 *Manuel II Palaeologus (1391-1425): A study in Late Byzantine Statesmanship*, New Brunswick – New Jersey.
- Bréhier L., 1969 *Le monde Byzantin. Vie et mort de Byzance*, Paris.
- De Xivrey J. B., 1853 *Mémoire sur la vie et les ouvrages de l'empereur Manuel Paléologue, Extrait des Mémoires de l'Académie des Inscriptions et Belles Lettres*, c. 19, 2. kısım, Paris.
- Delilbaşı M., 1999 "Türk Tarihinin Bizans Kaynakları", *Cogito*, Kış, sayı 17.: 342-346.
- Dölger F., 1931 "Johannes VII, Kaiser der Rhomaer 1390-1408", *Byzantinische Zeitschrift*, 31.

## Bizans Kaynaklarında Timur İmajı

- Ducellier, Alain 1996 *Chétiens d'Orient et Islama u Moyen Age VII-XV. siècles*, Arman Colin, Paris.
- Dukas, 1956 Bizans Tarihi, (çev. V. Mirmiroğlu), İstanbul.
- Emecen F., 2001 “İlk Osmanlı Kroniklerinde Timur İmajı”, *İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikleri Dünyası*, Kitabevi, İstanbul.: 161–174.
- Gautier P., 1961 “Action de Grâces de Démétrius Chrysoloras à la Théotocos pour l’anniversaire de la bataille d’Ankara (28 juillet 1403)”, *Revue des Etudes Byzantines*, 19: 340-357.
- Gautier P., 1965 “Un récit inédit sur le siège de Constantinople par les Turcs (1394–1402)”, *Revue des Etudes Byzantines*, 25: 108–109.
- Hopwood K., 1987 “Türkmen, Bandits and Nomads: Problems and perceptions”, *Comité internationale d’études pré-ottomanes. Proceedings of the VI Symposium, Cambridge Iirts- 4 july 1984*, (ed. J. L. Bacque-Grammont et E. von Donzel), İstanbul: 23–30.
- İnalçık H., 2003 *Osmanlı İmparatorluğu Klâsik Çağ (1300–1600)*, (çev. R. Sezer), YKY. Yay., İstanbul.
- Mollaoglu, F. Kırıldökme, 1998 *Selanik Başpiskoposu Symeon’un Tarihi Nutku (1387–1429)*, Yüksek Lisans Tezi, A.Ü. DTCF, Ankara.
- Matschke K.-P., 1981 *Die Schlacht bei Ankara und das Schicksal von Byzanz. Studien zur spatbyzantinischen Geschichte zwischen 1402 und 1422*, Weimar.
- Necipoğlu N., 1992 “Yıldırım Bayezid’in Kuşatması Sırasında Bizans Başkenti Konstantinopolis’te Gündelik Yaşam”, İstanbul, 2:103–107.
- Nicol D. M., 1999 *Bizans’in son Yüzyılları (1261-1453)*, (terc. B. Umar), TVYY, İstanbul.
- Nicoloudis N., 1996 *Laonikos Chalkokondyles, A Translation commentary of the “Demonstrations of Histories”* (Boks I-III), Atina.
- Nizamüddin Şami, 1987 *Zafername*, (çev., N. Lugal), TTK Yay., Ankara.

- Öztürk N., (Tarihsiz). "Fetih Öncesi İstanbul Kuşatmaları", *Fatih ve Fetih, İstanbul Armağanı 1*, İ.B.B. Yayınları No: 17, İstanbul: 39-46.
- Roux J.-P., 1994 *Aksak Timur İslam'ın Kutsal Savaşçısı*, (çev. A. Rıza Yalt), Milliyet Yay., İstanbul.
- Uzunçarşılı İ. H., 1982 *Osmanlı Tarihi I*, TTK Yay., Ankara.